

Droge grachten ...

... dode vissen

Een droog artikel

De kurkhete en bloeddroge' zomer van 2003 zal nog wel een tijdje in ons geheugen gebrand blijven. Ook in het stedelijk natuurreservaat Bourgoyen-Ossemeersen beleefden we een historische droogte: alle sloten, ook de hoofdafwateringskanalen Grijtgracht en Loopgracht, vielen bijna volledig droog. En uiteraard was er massale vissterfte.

FRANK MAES

Zo rond 10 augustus begon het: in de hoofdsloten kwamen slikplaten tevoorschijn en de vissen dienden hun toevlucht te zoeken tot overgebleven poelen en plasjes van enkele centimeters diep. Resultaat: de vissen moesten - veelal tevergeefs - voor hun leven vechten.

Het probleem kwam - zoals dat meestal het geval is met kleinere en grotere rampen - nogal ongelegen, ook voor Natuurpunt Gent.

We waren toen volop in zomerreces (ondermeer het personeel van Natuurpunt Gent had in de droogste weken *congé*). Enkele van de weinige bereikbare bestuursleden werden door leden en sympathisanten (voorzichtig uitgedrukt) vriendelijk verzocht om de situatie te verhelpen. Vooral de aanblik van *creperende* vissen en de stank van de reeds *gecrepeerde* choquerde begrijpelijkerwijze vele Bourgoyenbezoekers. Natuurpunt Gent heeft echter geen bevoegd-

heid over het beheer van de waterpeilen in het gebied. Deze hoort toe aan de Dienst Leefmilieu en Natuurontwikkeling (DL&NO) van de stad Gent. En de verantwoordelijkheid over het specifieke beheer (betreffende de visstand, de uitbaggering en dergelijke) van de Loopgracht en de Grijtgracht is nog eens opgedeeld: voor de eerste is de stad Gent bevoegd, voor de andere de provincie. Natuurpunt Gent kon dan ook niet veel meer doen dan de

vragen en klachten doorspelen naar de verantwoordelijke diensten. De DL&NO werd vanzelfsprekend ook zelf door individuele bezoekers over het probleem aangesproken.

Omdat de vissterfte het meest acuut was in de Grijtgracht alarmeerde de DL&NO op haar beurt de Provinciale Visserijcommissie. Op 14 augustus konden zij - bijgestaan door enkele leden van de Vereniging van Belgische Karpervissers (zie verder) - slechts 17 van de overlevende karpers wegvangen. De dode vissen werden vanaf dan in verschillende fasen door de Gentse brandweer verwijderd.

Vanaf 28 augustus kwam er hulp van boven. Malse regenbuien zorgden ervoor dat de sloten van de Bourgoyen toch weer een beetje gevuld werden. Op 1 september laadde de brandweer de laatste karpertjes op.

Sappige vragen en droge antwoorden

De confrontatie met massale vissterfte maakte dus heel wat emoties los bij de bezorgde Bourgoyenliefhebbers, en de roep om maatregelen klonk luid. Veelzeggend was de reactie van de genoemde Vereniging van Belgische Karpervissers. Die maakte dankbaar van de gelegenheid misbruik om via hun website wat ongegron-

de beschuldigingen aan het adres van Natuurpunt te verspreiden².

Maar in het algemeen waren de opmerkingen, vragen en bedenkingen heel redelijk en logisch. Het is op zich trouwens een goede zaak dat de spreekwoordelijke man in de straat / vrouw op de wandelweg zijn bekommernis uit over zoiets. Dit wijst nog maar eens op de grote betrokkenheid van de Gentenaars bij hun stedelijk reservaat.

De bezorgdheden van de genoemde man/vrouw kunnen samengevat worden tot twee vragen:

- Waarom werd er geen water uit de Leie (of zelfs uit de Ringvaart) overgeheveld?
- Waarom werd er maar één keer afgevisd? Immers, ook na 14 augustus sneuvelden er nog veel vissen.

Bij de eerste vraag kunnen we alvast opmerken dat de situatie in het gebied - ondanks de uitzonderlijk droge zomer - uit historisch oogpunt niet echt normaal te noemen was. Er zijn vroeger uiteraard nog droge zomers geweest, en toen heeft men inderdaad wellicht altijd de Bourgoyen laten bevoeien met water uit de Leie. Dit gebeurde tot 1982 via de hoosmolen (in zijn huidige vorm daterend uit 1701), naast onthaalcentrum De Grutto in de Mahatma Gandhistraat. Die molen werd uiteraard vooral gebruikt voor de afwatering van de Bourgoyen,

maar kon dus ook omgekeerd werken, en water van de Leie het gebied inpompen (daar bestaan tabelletjes van). Dit gebeurde bij uitsteking tijdens droge zomers (die van 1976 bijvoorbeeld). Tussen 1982 en nu herinneren we ons slechts één kurkdroge zomer, namelijk die van 1994. Toen plaatste de brandweer op de Leiedijk een grote dieselpomp om de sloten van de Bourgoyen gevuld te houden.

Waarom werd er nu geen water overgepompt? Wij hebben het nagevraagd: de DL&NO beroept zich in eerste instantie op het beheersplan waarin geen melding wordt gemaakt van een minimumzomerpeil. Voorts verwijst deze dienst naar een bespreking binnen de WALNAT³. Ooit zou er op een zitting van deze commissie beslist zijn om met het oog op het terugdringen van de grote zeggenvetatie⁴ in droge zomers geen water meer in de Bourgoyen over te hevelen.

Andere argumenten luidden: water inpompen is technisch nogal ingewikkeld; het waterpeil van de Leie was ook zeer laag en de waterkwaliteit bedenkelijk. Om die laatste reden werd trouwens het idee om de Bourgoyen met water van de Ringvaart te bevoeien uitgesloten.

Het belangrijkste structurele probleem is dat de nieuwe pompen die in een put naast de hoosmolen geplaatst werden (ter vervanging van

Mogelijk nooit eerder vertoond in de Bourgoyen: alle hoofdafwateringssloten uitgedroogd

Een dode karper: leuk uitkijkpostje voor groene kikkers

de sedert 1982 buiten werking gestelde pompinstallatie - zie hoger) alleen dienen om te ontwateren, en dus niet in staat zijn om - zoals dat met de oude pompinstallatie wel het geval was - Leiewater de Bourgoyen in te pompen.

Ook de tweede vraag - over het niet doorzetten van de inspanningen om vissen te redden - speelden we door aan de DL&NO. Daar antwoordde men dat het verwijderen van nog meer vissen in de praktijk niet doenbaar was. Men kon er gewoon niet bij, zeker niet met een boot (wegens gebrek aan water) maar ook niet te voet, want men zakte weg in de tot één meter dikke modderbrij.

De toekomst: een stuwteje tegen de dorst

Er zal binnen de WALNAT moeten bekeken worden wat zoal de gevolgen waren van de voorbije droogte

op het visbestand, maar ook op populaties van andere dieren. Voorts moet er toch overwogen worden om een minimumwaterpeil vast te leggen. Want de Bourgoyen zomaar laten uitdrogen roept - alleen al vanuit cultuurhistorisch standpunt - toch heel wat vragen op. Bovendien: als men massale vissterfte kan vermijden, dan moeten - uit ethische overwegingen (in casu het dierenwelzijn) - alle mogelijkheden daartoe aangewend worden.

Een oplossing kan zijn dat er - zoals vroeger - op een eenvoudige manier weer Leiewater kan worden ingelaten. Het natuurinrichtingsproject⁵ voorziet alvast in de bouw van een aantal stuwtejes, waardoor dit mogelijk zou worden. Bovendien voorziet dit plan in het uitbaggeren van de Loopgracht, één van beide hoofdafwateringsloten. Door een uitbaggering zal deze sloot ook in droge zomers wellicht niet meer (grotendeels) droog komen te staan.

Tot slot lijkt het nuttig om te onderzoeken of er niet opnieuw via de hoosmolen - eventueel door een revisie van de oude installatie - water de Bourgoyen kan worden ingepompt.

¹ 'kurkheet' en 'bloeddroog' zijn geen nieuwe Nederlandse adjectieven voor 'zo heet en droog dat de kurk heet werd en het bloed droog'. Het betreft hier gewoon *dichterlijke vrijheid*, of beter: *flauwekul*.

² <http://vbk.be.gold.wsgate.net/>

³ De WALNAT (Wetenschappelijke Adviescommissie Leefmilieu afdeling Natuur) vormt de feitelijke beheerscommissie van de Bourgoyen-Ossemeersen en bestaat uit vertegenwoordigers van de DL&NO, het Instituut voor Natuurbehoud, Natuurpunt - nationaal en Natuurpunt Gent

⁴ Zeggen zijn gras- of biesachtige planten met een driekantige stengel. Een 'grote zeggenvegetatie' komt voor op gronden die een groot deel van het jaar onder water staan en bestaat vooral uit forse - dus letterlijk 'grote' - soorten als scherpe zegge of moeraszegge. In de Bourgoyen is deze vegetatie de laatste jaren vrij sterk uitgebreid. Daar is op zich niets verkeerd aan, alleen is een grote zeggenvegetatie niet zo geschikt als biotoop voor weidevogels en is ze wat planten betreft minder soortenrijk dan vegetaties als dottergraslanden en zilverschoongraslanden, die minder goed langdurige overstromingen doorstaan.

⁵ Bedoeld wordt het Natuurinrichtingsproject Bourgoyen-Ossemeersen dat - als alles goed gaat - in de komende jaren zal worden uitgevoerd. Dit project omvat naast waterbeheersmaatregelen o.m. ook het afgraven van opgehoogde terreinen, de aanleg van een geluidswerende grond dam langs de R4 en het vernieuwen en uitbreiden van de natuur-recreatieve infrastructuur (wandelpaden, kijkhutten, toegangsmoedules).

Er moet overwogen worden om toch een minimum waterpeil vast te leggen ...

